

KS. KRZYSZTOF LEWANDOWSKI

POCZĄTKI PONTYFIKATU BENEDYKTA XVI NA ŁAMACH „RZECZPOSPOLITEJ” W 2005 ROKU

Prasa współczesna stanowi istotny środek społecznego przekazu i nazywana jest „lustrem społeczeństwa”¹ Filozof niemiecki G. W. F. Hegel twierdził, że czytanie prasy to „modlitwa poranna współczesnego człowieka”² W związku z dużą rolą informacyjną i opiniotwórczą prasy prowadzone są badania nad jej zawartością. Na gruncie polskim mówi się o dwóch podstawowych gatunkach dziennikarskich. Pierwszą grupę stanowią gatunki informacyjne, mające za zadanie powiadomienie o faktach: wzmianki, wiadomości i sprawozdania. Do drugiej grupy zalicza się gatunki o funkcjach opiniotwórczych: artykuły, komentarze i recenzje³

W prasie codziennej najważniejszym gatunkiem informacji jest wiadomość, która obecnie zastępowana jest angielskim słowem *news*, oznaczającym „nowość”, „świeżą wiadomość” W komunikacji społecznej jest to słowo używane coraz częściej, bez tłumaczenia go na język ojczysty. Wyróżnia się informację czystą, która odnosi się do faktu oraz informację skomentowaną (zbeletryzowaną), która zawiera w sobie akcent edukacyjny⁴

Głównym gatunkiem opiniotwórczym jest artykuł. Jest to wypowiedź prasowa na aktualne tematy społeczne, polityczne, kulturalne, ekonomiczne, religijne i inne. Prezentuje stanowisko autora bądź redakcji i ma oddziaływać

Ks. dr KRZYSZTOF LEWANDOWSKI – adiunkt Wydziału Teologii UMK w Toruniu, rektor Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Toruńskiej w Toruniu; adres do korespondencji: Pl. Ks. Stefana W. Frelichowskiego 1, 87-100 Toruń; e-mail: x.lewandowski@op.pl

¹ S. P a m u ł a. *III Rzeczpospolita w prasie*. Częstochowa 2002 s. 8.

² Cyt. za: P M u r i a l d i. *Come si legge un giornale*. Roma–Bari 1982 s. VII.

³ Zob. P a m u ł a. *III Rzeczpospolita w prasie* s. 33-34.

⁴ Zob. t e n ż e. *Słownik komunikacji społecznej Kościoła*. Częstochowa 1997 s. 259-260; M. H ł o w i e c k i. *Krzywe zwierciadło. O manipulacji w mediach*. Lublin 2003 s. 173-175.

na opinię publiczną. Wyróżnić można artykuł wstępny, umieszczany na stronie tytułowej w eksponowanym miejscu, artykuł redakcyjny, dyskusyjny, polemiczny, okolicznościowy, popularnonaukowy, religijny⁵

Wśród dzienników ogólnopolskich jednym z najbardziej opiniotwórczych jest „Rzeczpospolita”⁶ Ponieważ jest to pismo o charakterze laickim i liberalnym, sprawy religijne, moralne i kościelne ukazywane są w sposób zróżnicowany światopoglądowo. Przedstawiane i komentowane są wydarzenia z życia Kościoła powszechnego oraz Kościoła w Polsce, a także innych wyznań i religii. Na tematy te wypowiadają się dziennikarze, publicyści, duchowni, filozofowie, teolodzy, socjologowie i politycy różnych opcji politycznych, światopoglądowych i wyznaniowych⁷

Po blisko 27 latach pontyfikatu Jana Pawła II na Tronie Piotrowym zasiadł kard. Joseph Ratzinger⁸, przybierając imię Benedykta XVI. To wydarzenie odbiło się szerokim echem w światowych mediach, w tym także w dzienniku „Rzeczpospolita” Na jego łamach w wydaniu ogólnopolskim na tzw. stronach białych⁹ ukazały się w 2005 r. w bogatym wyborze różnego rodzaju wzmianki, informacje, artykuły i komentarze na ten temat. Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza werbalnych jednostek prasowych poświęconych problematyce związanej z osobą i działalnością Benedykta XVI w 2005 r., a więc w pierwszym roku Jego pontyfikatu.

1. KARDYNAŁ JOSEPH RATZINGER – STRAŻNIK DOKTRYNY WIARY

Jak wspomniano, na łamach „Rzeczpospolitej” ukazało się wiele tekstów prasowych najpierw o kardynale Josephie Ratzingerze, a potem papieżu Benedykcie XVI. Już w trakcie choroby Jana Pawła II kandydatura prefekta Kon-

⁵ Zob. P a m u ł a. *Słownik komunikacji społecznej Kościoła* s. 20.

⁶ Właścicielem „Rzeczpospolitej” [dalej w przypisach skrót: Rz] jest norweska spółka „Orkla Media”, wydawcą zaś „Presspublica” Redaktorem naczelnym jest Grzegorz Gauden. Na jej łamach znajdujemy także problematykę religijno-kościelną i to zarówno w wymiarze informacyjnym, jak i publicystycznym.

⁷ Wśród dziennikarzy i publicystów „Rzeczpospolitej”, którzy zajmują się problematyką kościelno-religijną, należy wymienić przede wszystkim: Ewę Czackowską, Jerzego Sadeckiego i Jacka Moskwę. Ten ostatni jest korespondentem gazety w Rzymie.

⁸ W świecie mediów nazywany był „pancernym kardynałem”, „pierwszą podporą” Ojca Świętego i „mózgiem” Zob. B. Z. *Usta Ojca Świętego*. Rz 2005 nr 49 s. 7.

⁹ Dziennik posiada ponadto strony żółte, poświęcone problematyce prawnej, oraz strony zielone, poświęcone sprawom ekonomicznym i gospodarczym.

gregacji Nauki Wiary była poważnie brana pod uwagę wśród tzw. watykanistów, czyli dziennikarzy zajmujących się problematyką Stolicy Apostolskiej¹⁰

„Rzeczpospolita” w trakcie trwania choroby Jana Pawła II informowała, że niemiecki Kardynał należał do najbardziej wpływowych hierarchów. Odwiedzał cierpiącego papieża, wypowiadał się w mediach na temat stanu Jego zdrowia, zapewniał, że papież może w dalszym ciągu kierować Kościołem. Był autorem szeroko komentowanych rozważań Drogi Krzyżowej w rzymskim Koloseum, w której cierpiący Jan Paweł II brał udział jedynie za pośrednictwem telewizji. Kard. J. Ratzinger przewodniczył także ceremoniom Wigilii Paschalnej¹¹

Po śmierci Jana Pawła II kard. J. Ratzinger jako Dziekan Kolegium Kardynalskiego odgrywał ważną rolę w czasie *sede vacante*. Na Jego ręce przychodziły telegramy kondolencyjne, jak choćby od Patriarchy Moskwy Aleksego II¹² On przewodniczył ceremoniom pogrzebowym i wygłosił homilię, w której powiedział słynne zdanie, że „nasz ukochany papież stoi obecnie w oknie Domu Ojca, spogląda na nas i nam błogosławi”¹³ Także On przewodniczył Mszy świętej rozpoczynającej konklawe, podczas której wygłosił kazanie. Kard. Ratzinger zaznaczył w nim konieczność trzymania się jasnych zasad wiary i przeciwstawił się jej marginalizacji¹⁴ Wszystkie te fakty, zdaniem publicystów, stawiały niemieckiego purpurata w gronie najpoważniejszych kandydatów do objęcia papieskiego urzędu.

W prasie spekulowano na temat następcy Jana Pawła II. Czyniono to w kontekście wyzwań, jakie czekają Kościół. Pierwsze konklawe w nowym tysiącleciu miało przesądzić o kierunku, w którym podąży Kościół. Dyskutowano, czy nowy papież będzie przedstawicielem nurtu liberalnego czy konserwatywnego, czy będzie Włochem czy też innej narodowości, zastanawiano się nawet nad wiekiem przyszłego papieża¹⁵ Im bliżej było do rozpoczęcia konklawe, tym kandydatura kard. J. Ratzingera stawała się coraz bar-

¹⁰ Zob. J. M o s k w a. *Włoska gazeta wybiera nowego papieża*. Rz 2005 nr 12 s. 7

¹¹ Zob. t e n ż e. *Papież rozmawiał z kardynałem*. Rz 2005 nr 51 s. 5; t e n ż e. *Wielkanoc w Watykanie*. Rz 2005 nr 57 s. 7; t e n ż e. *Droga krzyżowa Papieża*. Rz 2005 nr 72 s. 1; t e n ż e. *Zdrowie i władza Papieża*. Rz 2005 nr 74 s. 6.

¹² Zob. P R e s z k a. *Spóźniony żal Rosyjskiej Cerkwi*. Rz 2005 nr 78 s. 4.

¹³ Zob. B. Z u b o w i c z. *Święty, Święty*. Rz 2005 nr 83 s. 1; J. R a t z i n g e r. *Patrzy z Domu Ojca i nam błogosławi*. Rz 2005 nr 83 s. 3.

¹⁴ Zob. E. C z a c z k o w s k a. *Dwa kazania, dwa style*. Rz 2005 nr 91 s. 6.

¹⁵ Zob. AFP. Reuters. P.Z. AP. *Kto zostanie 265 biskupem Rzymu*. Rz 2005 nr 78. s. 6; J. M o s k w a. *Następca nie dokona zwrotu*. Rz 2005 nr 80 s. 2. AFP. *Szanse Ratzingera*. Rz 2005 nr 81/82 s. 6; J. M o s k w a. *W stronę Kościoła ludowego*. Rz 2005 nr 86 s. 7

dziej pewna¹⁶ Padały stwierdzenia, że tylko On może poprowadzić Kościół po papieżu Wojtyłe¹⁷ W rankingu mediów pojawiały się różne nazwiska, niemniej zawsze wśród nich był Dziekan Kolegium Kardynalskiego¹⁸ Określano go jako „surowego strażnika wiary” Przez 23 lata był najbliższym współpracownikiem Jana Pawła II. Zyskał opinię niezmordowanego tropiciela odstępstw od doktryny katolickiej. W mediach jego postać z tego powodu owiana była „czarną legendą” Pomimo to cieszył się dużą popularnością nie tylko wśród kardynałów, ale także w szerokich kręgach świeckich katolików oraz intelektualistów różnych orientacji. Analizowano Jego drogę życiową, charakter, poglądy teologiczne, stosunek do zmian soborowych¹⁹

2. PAPIEŻ BENEDYKT XVI

Wybór papieża Benedykta XVI nie wywołał zbytnej sensacji. W komentarzu redakcyjnym „Rzeczpospolita” stwierdziła, że wybór ten potwierdzał tezę, iż najważniejszą rolą Kościoła jest zachowanie nienaruszalnego depozytu wiary w świecie pełnym relatywizmu oraz że będzie to kontynuacja dzieła Jana Pawła II²⁰ Kreśląc sylwetkę nowego papieża, zwracano szczególną uwagę na treść Jego ostatnich publicznych wypowiedzi, w których mocno krytykował panoszącą się we współczesnym świecie „dyktaturę relatywizmu” oraz zwracał uwagę na niebezpieczeństwa grożące Kościołowi także od wewnątrz. Sugerowano, że nowy papież zrobi wszystko, żeby Kościół nie szedł na moralne kompromisy z odchodzącym od tradycyjnych wartości współczesnym światem, a jednocześnie zadba o to, by katolicyzm był nowoczesny. A więc z jednej strony walka z sekularyzmem, z drugiej zaś obrona przed rozmyciem doktryny i praktyki katolickiej ortodoksji. Kardynałowie, wybierając kard. Ratzingera na papieża, dali znak, że pod Jego przewodnictwem Kościół pójdzie drogą stabilizacji²¹ Zauważano także Jego bli-

¹⁶ Zob. J. Moskwa. *Kto, jeśli nie Ratzinger*. Rz 2005 nr 88 s. 9.

¹⁷ Zob. E. Czaczowska. *Watykan czeka na nowego papieża*. Rz 2005 nr 89 s. 4.

¹⁸ Zob. t a ż. *Zanim ujrzymy biały dym*. Rz 2005 nr 90 s. 8.

¹⁹ Zob. J. Moskwa. *Surowy strażnik wiary*. Rz 2005 nr 91 s. 6.

²⁰ Zob. *Habemus papam*. Rz 2005 nr 92 s. 1; E. Czaczowska. *Viva papa Ratzinger*. Rz 2005 nr 92 s. 1.

²¹ Zob. P. Zychowicz. *Benedykt XVI*. Rz 2005 nr 92. s. 2; A. Szostkiewicz. *Lekcja pokory*. Rz 2005 nr 93 s. 7; P. Semka. *Niemiec po Polaku czyli cud Jana Pawła Wielkiego*. Rz 2005 nr 93 s. 7.

skie relacje z Polską, zwłaszcza wizyty w naszej ojczyźnie i otrzymane doktoraty *honoris causa* na polskich uczelniach²²

W Polsce reakcje w mediach na wybór kard. Ratzingera były więcej niż pozytywne²³. Dało się zauważyć, że Polacy przyjęli nowego papieża, Niemca, lepiej niż Jego rodacy. W niemieckiej prasie radość i dumy przeplatały się z pewną dozą dystansu, a nawet ze sceptycyzmem, który spowodowany był „konserwatywnym zaszeregowaniem” byłego prefekta Kongregacji Nauki Wiary. Dystans ten akcentowali przedstawiciele tzw. nurtu liberalnego²⁴. Podobne opinie panowały w całym świecie katolickim. Oficjalni przedstawiciele Kościołów lokalnych, przywódcy państw i organizacji międzynarodowych oraz zwykli wierni z radością, życzliwością i nadzieją przyjęli nowego papieża, natomiast grupy kontestujące dotychczasową linię Kościoła okazywały dystans, a nawet niezadowolenie²⁵.

W swoim pierwszym po wyborze przemówieniu Benedykt XVI w osobistym tonie wspominał swojego Poprzednika, stwierdzając, że czuje Jego obecność. Podkreślił, że Jan Paweł II pozostawił Kościół bardziej odważny, odmłodzony, cieszący się większą wolnością. Dlatego Kościół nie obawia się przyszłości. Nowy papież potwierdził też, co akcentowała prasa, zdecydowaną wolę wprowadzania w życie nauki Soboru Watykańskiego II, dalsze aktywne działania ekumeniczne, kontynuowanie dialogu z wyznawcami innych religii oraz działalność na rzecz pokoju, rozwoju społecznego i obrony godności człowieka. Potwierdził też swoje otwarcie na ludzi młodych²⁶.

Komentatorzy w swoich publikacjach dokonywali porównań Benedykta XVI z Janem Pawłem II. Wykazywali podobieństwa i różnice. Różnice zauważali w odmiennych osobowościach a także w odmiennym postrzeganiu otaczającej rzeczywistości. Ich zdaniem Jan Paweł II patrzył na świat z nadzieją i optymizmem, Benedykt XVI zaś (jeszcze jako kardynał) nie podzielał do końca tego stanowiska, akcentując jednocześnie pewne zagrożenia i nie-

²² Zob. Zychowicz. *Benedykt XVI* s. 2.

²³ Zob. H. Gulbinowicz. *Nowy papież ma w sobie coś z Jana Pawła II*. Rz 2005 nr 93 s. 2; E. Czaczkowska. *Polska zaprasza papieża*. Rz 2005 nr 93 s. 1; M. Solecka. *Benedykt XVI jest nasz*. Rz 2005 nr 93 s. 6; J. Łukasiewicz. *Mamy papieża*. Rz 2005 nr 95 s. 5.

²⁴ Zob. d. z. d. s. *Wielki dzień nie tylko dla Bawarii*. Rz 2005 nr 92 s. 3.

²⁵ Zob. G. Dobięcki. *On może jeszcze nas zaskoczyć. Rozmowa z D. Gerbaud*. Rz 2005 nr 93 s. 8; Rz. *Entuzjazm, uznanie, poparcie i wątpliwości (Przegląd prasy)*. Rz 2005 nr 93 s. 2; J. Moskwa. *Dlaczego wybrano Josepha Ratzingera?* Rz 2005 nr 93 s. 5; s.p. pap. Reuters. *Nadzieja i zaufanie*. Rz 2005 nr 93 s. 5.

²⁶ Zob. Rz. *Pierwsze kazanie Benedykta XVI*. Rz 2005 nr 93 s. 2; E. Czaczkowska. *Credo Benedykta XVI*. Rz 2005 nr 93 s. 8.

bezpieczeństwa²⁷ Dziennikarze zgodni byli co do tego, że pomimo zmiany na urządzie papieskim będzie to dynamiczna kontynuacja spuścizny duchowej i intelektualnej poprzedniego pontyfikatu, chociaż z innym rozłożeniem akcentów. Nowy papież jednak najprawdopodobniej zwróci szczególną uwagę na stan religijności w Europie. Mówił o tym jeszcze jako kardynał. Uważał, że marksizm zakwestionował podstawowe pewniki dotyczące Boga, świata i człowieka. Zauważył też, że nastąpił zanik poczucia nienaruszalnych zasad. Ten relatywizm, stwierdzał kardynał, stał się jednym z największych zagrożeń dla europejskiej tożsamości, a to może doprowadzić do samozniszczenia europejskiej świadomości²⁸ Dlatego Europa będzie polem Jego szczególnej działalności ewangelizacyjnej. „Rzeczpospolita” podkreślała, że ludzie oczekują Kościoła bardziej uduchowionego, bardziej intelektualnego i bardziej metafizycznego, a nie Kościoła moralizatorskiego²⁹ Wizja Kościoła Benedykta XVI jest atrakcyjna. Choć widzi On w Kościele także pychę, samouwielbienie czy nawet neopogaństwo, to jednak przede wszystkim widzi Kościół żywy, młody, ponieważ żyje w nim zmartwychwstały Chrystus. Stwierdzano, że papież odważnie stawia diagnozy i dostrzega znaki nadziei. Wśród nich szczególnie zwraca uwagę na nowe ruchy religijne³⁰

Innym problemem, przed którym – jak przewidywali publicyści – stanie Benedykt XVI, jest wypracowanie modelu ewangelizacji trafiającego do ludzi, dla których Bóg przestał być ważny³¹ Jednocześnie Benedykt XVI będzie otwarty na dialog z ludźmi reprezentującymi inne światopoglądy. Jeszcze jako kardynał podejmował dysputy z najsławniejszymi myślicielami europejskimi (np. z J. Habermasem), udowadniając, że chrześcijaństwo jest najbardziej racjonalną religią, wszak wiara pochodzi od Logosu, czyli od twórczego umysłu³²

Benedykt XVI spotkał się z dziennikarzami. Była to pierwsza grupa zawodowa, która została przyjęta na audiencji przez nowego papieża. Około 4 tys. przedstawicieli różnych mediów zgromadziło się w auli Pawła VI,

²⁷ Zob. Z. N o t o w s k i. *Pasterz wspólnoty ludzi zwołanych przez Boga*. Rz 2005 nr 95 s. 6-7.

²⁸ Zob. J. R a t z i n g e r. *Europa na rozstajach*. Rz 2005 nr 101 s. 10-11.

²⁹ Zob. M. K r ó l. *Inny papież*. Rz 2005 nr 93 s. 7; E. C z a c z k o w s k a. *Koniec destrukcji wiary. Rozmowa z G. Weiglem*. Rz 2005 nr 94 s. 6; G. W e i g e l. *Ziemia do ożywienia*. Rz 2005 nr 95 s. 7.

³⁰ Zob. R. S k r z y p c z a k. *Nadzieja na nawrócenie świata*. Rz 2005 nr 116 s.1.

³¹ Zob. E. C z a c z k o w s k a. *Papież na miarę potrzeb Kościoła. Rozmowa z ks. S. B. Restrepo*. Rz 2005 nr 98 s. 7.

³² Zob. J. M o s k w a. *Wiara i rozum*. Rz 2005 nr 95 s. 5.

gdzie papież podziękował im za pracę, która zbliża ludzi. Ukazując swego Poprzednika jako wzór prowadzenia dialogu za pośrednictwem mediów, zapewnił, że on sam pragnie ten dialog kontynuować. Prosił też dziennikarzy, by zawsze służyli prawdzie, a w razie wątpliwości, odpowiedzi szukali w modlitwie³³

Ważnym wydarzeniem odnotowanym w „Rzeczpospolitej” była uroczysta inauguracja pontyfikatu. W niedzielę 24 kwietnia Benedykt XVI objął urząd Piotrowy, przejął insygnia władzy pasterskiej i wygłosił kazanie, w którym odwoływał się do Jana Pawła II. Podkreślił pełen optymizmu, że Kościół żyje i jest młody. Nawiązując do programu, jaki chce realizować, powiedział: „Moim prawdziwym programem jest to, by nie realizować swojej własnej woli, nie kierować się swoimi ideami, ale wsłuchiwać się z całym Kościołem w słowo i w wolę Pana oraz pozwolić się Jemu kierować, aby On sam prowadził Kościół w tej godzinie naszej historii”³⁴ Inauguracja oraz przemówienie zostały bardzo dobrze przyjęte przez obserwatorów i wiernych³⁵

W pierwszych dniach pontyfikatu media ze szczególnym zainteresowaniem śledziły poczynania Benedykta XVI. Zwróciły uwagę na takie wydarzenia jak np. spotkanie papieża 25 kwietnia z przedstawicielami innych wyznań chrześcijańskich oraz innych religii, a także ze swoimi rodakami³⁶ oraz Jego pierwszą środową audiencję generalną, na którą przybyło 15 tys. wiernych. Nowy papież kontynuował katechezy rozpoczęte przez Jana Pawła II na temat cnót chrześcijańskich. Nawiązał także do swojego imienia i do postaci św. Benedykta oraz do papieża Benedykta XV, który jest dla niego wzorem budowania pokoju i jedności między narodami³⁷

8 maja Benedykt XVI objął bazylikę św. Jana na Lateranie, będącą katedrą Biskupa Rzymu. Z tej okazji wygłosił homilię, w której w sposób spokojny, choć stanowczy, co zauważyły media, potwierdził dotychczasowe nauczanie Kościoła dotyczące nienaruszalności życia od poczęcia do naturalnej śmierci. Wolność zabijania – zdaniem papieża – nie jest prawdziwą wolnością, lecz tyranią redukującą byt człowieka do bytu niewolnika. Stwierdził także, że papież jest strażnikiem właściwej interpretacji Pisma świętego.

³³ Zob. E. Cz. *Audycja zamiast konferencji*. Rz 2005 nr 96 s. 2.

³⁴ Benedykt XVI. *Towarzyszy mi wasza nadzieja*. Rz 2005 nr 96 s. 3.

³⁵ Zob. E. Cz a c z k o w s k a. *Kościół przyszłością świata*. Rz 2005 nr 96 s. 1; t a ż. *Viva papa Benedetto*. Rz 2005 nr 96 s. 2; J. M o s k w a. *Pierwsze kroki papieża*. Rz 2005 nr 96 s. 2; F M a c h a r s k i. *Trafia do ludzi*. Rz 2005 nr 96 s. 2.

³⁶ Zob. J. M o s k w a. *Papież o innych wyznaniach*. Rz 2005 nr 97 s. 9.

³⁷ Zob. t e n ż e. *Papież przemówił po polsku*. Rz 2005 nr 99 s. 8.

Nawiązując do Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu, podkreślił, że media są narzędziem krzewienia solidarności i porozumienia rodziny ludzkiej, ale mogą także podsycać uprzedzenia i pogardę wśród ludzi³⁸

W swoim pierwszym spotkaniu z 174 przedstawicielami państw, które utrzymują stosunki dyplomatyczne ze Stolicą Apostolską, papież wspomniał nieludzkie ideologie, które wyrządziły ludzkości wiele zła. W tym kontekście wspomniał o swojej ojczyźnie. Wyraził także chęć nawiązania stosunków dyplomatycznych z tymi państwami, które jeszcze nie utrzymują takich relacji ze Stolicą Świętą. W rozmowie z panią ambasador H. Suchocką potwierdził zamiar odwiedzenia Polski³⁹

Ważną i oczekiwaną decyzją Benedykta XVI było ogłoszenie w 24 rocznicę zamachu na Jana Pawła II, 13 maja, w Bazylice św. Jana na Lateranie podczas spotkania z duchowieństwem Rzymu rozpoczęcia Jego procesu beatyfikacyjnego. Decyzję przyjęto entuzjastycznie. W sprawie dotyczącej beatyfikacji Jana Pawła II prasa spekulowała, że ogłoszenie tego faktu może nastąpić w Polsce i że dokona tego osobiście Benedykt XVI⁴⁰ Oficjalne rozpoczęcie procesu beatyfikacyjnego nastąpiło 28 czerwca i wtedy został powołany Trybunał Beatyfikacyjny. Postulatorem został Polak ks. Sławomir Oder⁴¹ Przyspieszenie procesu beatyfikacyjnego, częste wspomnianie w oficjalnych przemówieniach Jana Pawła II czy też zorganizowanie projekcji filmu pt. *Karol. Historia człowieka, który został papieżem* w auli Pawła VI to tylko niektóre znaki, piszą dziennikarze, potwierdzające szacunek, jakim Benedykt XVI darzy swojego wielkiego Poprzednika⁴² W tym duchu wypowiedział się Benedykt XVI w swoim pierwszym wywiadzie, jakiego udzielił polskiej telewizji⁴³ Był to w ogóle pierwszy wywiad telewizyjny w historii papieżstwa.

Media interesowały się także napiętymi stosunkami religijno-kościelnymi i politycznymi w niektórych krajach. Chodziło o relacje katolicko-prawosławne oraz stosunki dyplomatyczne z Chinami. Informowano i komentowa-

³⁸ Zob. pap. afp. J. P r z y b y l s k i. *Papież broni prawa do życia*. Rz 2005 nr 107 s. 6.

³⁹ Zob. j.m. mt-o. pap. *Papież o nieludzkich ideologiach*. Rz 2005 nr 111 s. 6.

⁴⁰ Zob. J. M o s k w a. *Beatyfikacja Jana Pawła II być może w Polsce*. Rz 2005 nr 113 s. 6.

⁴¹ Zob. E. Cz. *Coraz bliżej do świętości*. Rz 2005 nr 149 s. 1; J. M o s k w a. *Pierwszy krok do świętości*. Rz 2005 nr 149 s. 7; E. C z a c z k o w s k a. *Nowy Sługa Boży*. Rz 2005 nr 150 s. 1; J. M o s k w a. *Sługa Boży Jan Paweł II*. Rz 2005 nr 150 s. 6.

⁴² Zob. j.b.-s. *Benedykt XVI obejrzy „Karola”* Rz 2005 nr 116 s. 6.

⁴³ Zob. A. M a j e w s k i. *On ciągle ze mną rozmawia. Rozmowa z papieżem Benedyktem XVI*. Rz 2005 nr 243 s. 3.

no audiencję prywatną abpa T. Kondrusiewicza z Moskwy oraz spekulowano na temat nawiązania stosunków dyplomatycznych z Chinami⁴⁴ Pewnym sygnałem poprawy relacji z Chinami była zgoda władz w Pekinie na mianowanie dwóch biskupów wiernych Stolicy Apostolskiej⁴⁵ Kwestię dialogu z Cerkwią prawosławną podjął natomiast Benedykt XVI w homilii podczas swojej pierwszej podróży apostolskiej do Bari z okazji Kongresu Eucharystycznego. Stwierdził, że Eucharystia jest sakramentem jedności Kościoła, tymczasem właśnie w odniesieniu do Eucharystii chrześcijanie są podzieleni. Papież wyraził chęć uczynienia wszystkiego, ażeby wyznawcy Chrystusa się zjednoczyli. Przedstawiciel Patriarchatu Moskiewskiego przyjął tę deklarację z nadzieją i wdzięcznością⁴⁶ Próbą zbliżenia wzajemnych relacji była wizyta w Moskwie kard. W. Kaspera, przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan⁴⁷ Media spekulowały na temat możliwości spotkania Benedykta XVI z Aleksym II⁴⁸ Pewnym napięciem we wzajemnych stosunkach stało się przeniesienie kardynała L. Huzara, głowy Ukraińskiego Kościoła Grekokatolickiego, ze Lwowa do Kijowa i przyjęcie przez niego tytułu arcybiskupa większego kijowsko-halickiego, przeciwko czemu protestuje Patriarchat Moskwy oraz Święty Synod Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego. Zgodę na przeniesienie wyraził jeszcze Jan Paweł II⁴⁹ Zaś Patriarcha Konstantynopola Bartłomiej I zaprosił Benedykta XVI do złożenia wizyty w Stambule i do kontynuowania dialogu między Kościołami chrześcijańskimi⁵⁰

Do priorytetów pontyfikatu Benedykta XVI media zaliczają także dialog katolicko-żydowski. W odpowiedzi na depeszę gratulacyjną naczelnego rabina Rzymu papież wyraził chęć kontynuowania i pogłębienia dialogu ze „starszymi braćmi w wierze” Zapowiedziane spotkanie papieża z Światowym Kongresem Żydów⁵¹ doszło do skutku w Watykanie 9 czerwca. Udział w audyencji wzięli, obok przedstawicieli Światowego Kongresu Żydów, tak-

⁴⁴ Zob. J. M o s k w a. *Katolicki arcybiskup Moskwy u papieża*. Rz 2005 nr 117 s. 8; t.t.s. reuters. *Watykan może poświęcić Tajwan*. Rz 2005 nr 118 s. 4.

⁴⁵ Zob. K. D y g a l s k a. *Legalny biskup z Xian*. Rz 2005 nr 177 s. 4.

⁴⁶ Zob. J. M o s k w a. *Pierwsza podróż apostolska*. Rz 2005 nr 124 s. 5.

⁴⁷ Zob. mt-o. afp. ap. pap. *Próba nawiązania dialogu z Cerkwią*. Rz 2005 nr 144 s. 8.

⁴⁸ Zob. E. C z a c z k o w s k a. *Benedykt XVI i Aleksy II chcą rozmawiać. Rozmowa z bp. Hilarionem*. Rz 2005 nr 218 s. 2.

⁴⁹ Zob. p.k. pap. *Aleksy II ostrzega unitów*. Rz 2005 nr 191 s. 6.

⁵⁰ Zob. afp. *Papież zaproszony do Stambułu*. Rz 2005 nr 162 s. 6.

⁵¹ Zob. J. M o s k w a. *Papież podejmuje dialog z Żydami*. Rz 2005 nr 125 s. 2.

że reprezentanci Europejskiego Kongresu Żydów, Amerykańskiego Komitetu Żydowskiego, a także Ligi Przeciwko Zniesławianiu. Reprezentowane były zarówno ortodoksyjne, konserwatywne, jak i reformowane nurty współczesnego judaizmu. Przedstawiciele Żydów stwierdzili, że kard. J. Ratzinger budował fundamenty zmian, jakie stawiano za pontyfikatu Jana Pawła II w stosunkach katolicko-żydowskich. Benedykt XVI, odpowiadając, potwierdził kontynuację drogi poprawy wzajemnych relacji, na jaką wkroczyli po Soborze Watykańskim II Jego poprzednicy (Paweł VI i Jan Paweł II). Stwierdził także, że pielęgnowane winno być wspólne dziedzictwo katolików i Żydów oraz zachowana pamięć o Szoah, która jest moralnym nakazem ludzkości⁵² Władze Izraela zaprosiły papieża do złożenia wizyty⁵³ Podczas Światowych Dni Młodzieży w Kolonii Benedykt XVI odwiedził synagogę⁵⁴ Pewne napięcie we wzajemnych relacjach spowodowała jednak niezwykle reakcja władz izraelskich na wypowiedź papieża na temat ataków terrorystycznych. Benedykt XVI, wymieniając kilka z nich, nie wspomniał o palestyńskich atakach w Izraelu. Wywołało to oburzenie władz Izraela oraz sugestię, że papież celowo pominął akt terroryzmu dokonanego na Żydach. Rzecznik Watykanu wyraził zdziwienie, że ośmielono się przypisać fałszywe intencje wypowiedziom papieskim⁵⁵ Zakończeniem owego kryzysu we wzajemnych relacjach był list premiera A. Szarona do Benedykta XVI, w którym przywódca Izraela nazwał papieża „prawdziwym przyjacielem Izraela”⁵⁶, a także spotkanie z głównymi rabinami Izraela⁵⁷ oraz przyjęcie na audiencji prezydenta Izraela M. Kacawa i zaproszenie Benedykta XVI do odwiedzenia Ziemi Świętej⁵⁸

Przy okazji publicznych wystąpień Benedykt XVI, podobnie jak Jego Poprzednik, zabierał głos na aktualne problemy społeczno-polityczne, które nurtują poszczególne kraje i współczesny świat. Skorzystał z tej okazji również podczas pierwszej oficjalnej wizyty we Włoszech. Papież nawiązał wówczas do referendum w sprawie sztucznego zapłodnienia, które zbojkotowano, co zostało odczytane jako sukces Kościoła. Wypowiedział się na temat małżeństwa jako związku mężczyzny i kobiety, a także prawa rodzi-

⁵² Zob. t e n ż e. *Benedykt czyli Baruch*. Rz 2005 nr 134 s. 8.

⁵³ Zob. mt-o. afp. kai. pap. *Izrael czeka na papieża*. Rz 2005 nr 157 s. 6.

⁵⁴ Zob. ap. reuters. *Benedykt XVI w Kolonii*. Rz 2005 nr 169 s. 6.

⁵⁵ Zob. A. S a d. *Izraelczycy poczuli się urażeni*. Rz 2005 nr 174 s. 8.

⁵⁶ pap. ap. *Papież przyjacielem Izraela*. Rz 2005 nr 200 s. 14.

⁵⁷ Zob. J. M o s k w a. *Papież w zgodzie z rabinami*. Rz 2005 nr 217 s. 7.

⁵⁸ Zob. ap. *Mosze Kacaw u Benedykta XVI*. Rz 2005 nr 269 s. 8.

ców do decydowania o treści nauczania szkolnego⁵⁹ W pierwszym Orędziu na Światowy Dzień Pokoju Benedykt XVI odniósł się do problemu terroryzmu. Stwierdził, że u jego podstaw leżą nihilizm i fundamentalizm. Nihilisci zaprzeczają istnieniu jakiegokolwiek prawdy, fundamentalisci zaś uzurpują sobie prawo, że jako jedyni znają prawdę⁶⁰ Papież zabierał głos na tematy społeczno-polityczne także przy okazji udzielania audiencji dla polityków sprawujących władzę⁶¹

Oczekiwanym wydarzeniem pierwszego roku pontyfikatu Benedykta XVI i szeroko komentowanym na łamach „Rzeczpospolitej” było światowe spotkanie z młodzieżą w Kolonii w dniach 18-21 sierpnia 2005 r. W tygodniu poprzedzającym wizytę w Kolonii Benedykt XVI udzielił pierwszego wywiadu Radiu Watykańskiemu. Analizując sytuację w Europie, podkreślił, że nie można wyłącznie akcentować kryzysu wartości na Starym Kontynencie, ale trzeba też z podziwem patrzeć na osiągnięcia Europy. Wyraził przekonanie, iż nasza cywilizacja może osiągnąć wielkość tylko wtedy, kiedy nauczy się odkrywać źródła swej wiary. Powtórzył, że Kościół jest młody i pełen świeżości⁶² Przed spotkaniem z młodzieżą spekulowano na temat oczekiwań Kościoła w Niemczech, w którym kard. Ratzinger był postrzegany przede wszystkim jako surowy strażnik wiary, jako papież zaś budzi nadzieję. Charakteryzowano też Kościół w Niemczech jako mocno rozbudowany instytucjonalnie i przeżywający duchowy kryzys. Kryzys powołań kapłańskich spowodował, że większą rolę w życiu Kościoła odgrywają stali diakoni i świeccy. Zwrócono uwagę, że Kościół jest, po państwie, największym pracodawcą w związku z prowadzeniem rozbudowanej działalności charytatywnej, opiekuńczej i socjalnej⁶³

Po przybyciu do Kolonii Benedykt XVI został serdecznie przywitany zarówno przez władze niemieckie, jak i przez młodzież. Obok centralnych spotkań z młodzieżą papież spotkał się także z seminarzystami, przedstawicielami innych wyznań chrześcijańskich i muzułmanami⁶⁴ Media szczególną uwagę przywiązywały do wizyty papieża-Niemca w synagodze. W przemó-

⁵⁹ Zob. J. Moskwa. *Krótką podróż zagraniczną papieża*. Rz 2005 nr 147 s. 4.

⁶⁰ Zob. E. Czaczkowska. *Prawda jedna albo żadna*. Rz 2005 nr 291 s. 6.

⁶¹ Zob. pap. *Benedykt XVI i politycy*. Rz 2005 nr 258 s. 6; J. Moskwa. *Prezydent u Benedykta XVI*. Rz 2005 nr 288 s. 1; J. Moskwa. *Prezydent czuje się zaszczycony*. Rz 2005 nr 288 s. 4.

⁶² Zob. Ki. D. PAP. KAI. *Pierwszy wywiad Benedykta XVI*. Rz 2005 nr 190 s. 8.

⁶³ Zob. E. Czaczkowska. *Dziedzictwo Jana Pawła II*. Rz 2005 nr 191 s. 7; t a ż. *Msza dla miliona*. Rz 2005 nr 195 s. 1.

⁶⁴ Zob. t a ż. *Ekumeniczne spotkanie papieża. Do przyjaciół muzułmanów*. Rz 2005 nr 195 s. 5.

wieniu Benedykt XVI podkreślił, że w ciągu ostatnich czterdziestu lat dużo zrobiono dla poprawy stosunków chrześcijańsko-żydowskich, ale wiele też pozostało jeszcze do zrobienia. Zachęcał do pogłębienia dialogu, który jeśli ma być szczery, nie powinien ukrywać ani pomniejszać różnic. Jednak nawet to, co dzieli, nie może powodować zaniku wzajemnego szacunku i miłości⁶⁵

Ważnym wydarzeniem, które odnotowała prasa, stał się XI Synod Biskupów poświęcony Eucharystii, który obradował od 2 do 23 października 2005 r. W homilii otwierającej Synod Benedykt XVI powiedział, że „tolerancja, przyzwalająca na obecność Boga w prywatnej opinii i jednocześnie odmawiająca mu miejsca w sferze publicznej, w życiu świata i naszym własnym, nie jest tolerancją, lecz hipokryzją”⁶⁶. Słowa te świadczą o krytyce tzw. prywatyzacji wiary, która lansowana jest przez niektóre wpływowe środowiska opiniotwórcze. Pewną nowością w przebiegu Synodu była większa możliwość prowadzenia dyskusji między biskupami i wewnętrzną debatą o najważniejszych sprawach Kościoła. Potwierdzona została tradycyjna nauka Kościoła o Eucharystii, zwrócono też uwagę na społeczny wymiar tego sakramentu. Charakterystyczną cechą stanowiska ojców synodalnych jest połączenie: doktrynalnej stanowczości i duszpasterskiej łagodności. Synod zakończył się Mszą św. kanonizacyjną, podczas której świętymi zostali ogłoszeni m.in. dwaj Polacy: abp Józef Bilczewski i ks. Zygmunt Gorazdowski⁶⁷

Pod koniec listopada ukazała się długo zapowiadana i oczekiwana instrukcja poruszająca problematykę homoseksualizmu w odniesieniu do kandydatów do kapłaństwa. Stwierdzono w niej, że akty homoseksualne są grzeszne, nie potępia się jednak homoseksualistów. Do święceń kapłańskich wolno dopuszczać mężczyzn dojrzałych uczuciowo, „nie wolno zaś dopuszczać tych, którzy praktykują homoseksualizm, mają głęboko zakorzenione tendencje homoseksualne bądź podzielają tzw. kulturę gejowską”⁶⁸

W listopadzie i grudniu miały miejsce wizyty *ad limina Apostolorum* biskupów polskich. Benedykt XVI, obok indywidualnych audiencji, spotkał się z trzema grupami hierarchów i wygłosił przemówienia, które stanowią dla Kościoła w Polsce punkt wyjścia do tworzenia i realizowania programów

⁶⁵ Zob. t a ż. *Znak pokoju i pojednania*. Rz 2005 nr 194 s. 4; D. Z. *Papież w synagodze*. Rz 2005 nr 194 s. 1.

⁶⁶ Cyt. za: J. M o s k w a. *Gdy tolerancja staje się hipokryzją*. Rz 2005 nr 231 s. 8.

⁶⁷ Zob. t e n ż e. *Ostrożny początek dyskusji*. Rz 2005 nr 294 s. 11; t e n ż e. *Polska ma nowych Świętych*. Rz 2005 nr 294 s. 11; Z. N o t o w s k i. *Wotum zaufania do Soboru*. Rz 2005 nr 255 s. 13.

⁶⁸ Cyt. za: E. C z a c z k o w s k a. *Seminaria bez homoseksualistów*. Rz 2005 nr 278 s. 2; zob. J. M o s k w a. *Gej nie może być księdzem*. Rz 2005 nr 236 s. 4.

duszpasterskich oraz przedmiot pogłębionej refleksji. Papież zwrócił uwagę m.in. na zaangażowanie laikatu, duszpasterstwo młodzieży, ewangelizację kultury, ruchy religijne, katolickie media. Szczególne zainteresowanie środków społecznego przekazu wzbudziła sprawa mediów. W tej kwestii obserwatorzy komentowali przede wszystkim sprawę Radia Maryja i Telewizji Trwam, podkreślając, że media katolickie mają zachować pełne zaufania relacje z biskupami. Zamieszczano również informacje o terminie wizyty Ojca świętego w Polsce⁶⁹

Ważnym problemem, który pojawił się pod koniec 2005 r., była obrona chrześcijańskiego wymiaru Świąt Bożego Narodzenia. Papież apelował o zachowanie świątecznego dziedzictwa i symboliki, które usiłuje wyprzeć współczesna kultura konsumpcyjna. Odniósł się w ten sposób do coraz częstszych przypadków usuwania chrześcijańskich symboli z miejsc publicznych, co jest kolejnym przejawem laicyzacji społeczeństwa⁷⁰

*

W 2005 r. na łamach „Rzeczpospolitej” ukazało się około 345 werbalnych jednostek prasowych, w których bezpośrednio bądź pośrednio pisano na temat Benedykta XVI. Wśród analiz dotyczących pierwszych miesięcy pontyfikatu Benedykta XVI dominowały próby porównania nowego papieża do Jana Pawła II. Zadawano sobie także pytanie, czy papież Ratzinger będzie kontynuatorem myśli kard. Ratzingera. Czy zmiana ze strażnika doktryny wiary w najwyższego Pasterza Kościoła będzie również zmianą w widzeniu i ocenie rzeczywistości Kościoła i świata? Podkreślono, że po wyborze na Stolicę Piotrową w swoim nauczaniu Benedykt XVI położył akcent na nowe treści, takie jak radość z wiary, młodość i żywotność Kościoła. Zauważano nowy styl w kontaktach z ludźmi, ale także i to, że każdy nowy miesiąc ukazuje nowe elementy, jakie wprowadza do swojej posługi pasterskiej. Wymieniano szczególnie zaangażowanie w dialog ekumeniczny oraz spotkania z przedstawicielami różnych religii. W związku z tą aktywnością nawiązywano do starożytnego tytułu, jaki przysługuje papieżowi: *pontifex maximus* – największego budowniczego mostów między ludźmi różnych re-

⁶⁹ Zob. J. M o s k w a. *Stawiajcie na młodzież*. Rz 2005 nr 277 s. 8; pap. kai. *Papież przyjedzie w czerwcu*. Rz 2005 nr 281 s. 1; E. C z a c z k o w s k a. *Benedykt XVI w Polsce miesiąc wcześniej*. Rz 2005 nr 285 s. 1; E. C z a c z k o w s k a. *Biskupi skarżą się na Radio Maryja*. Rz 2005 nr 296 s. 3.

⁷⁰ Zob. P. Z y c h o w i c z. *Chrześcijański kontratak*. Rz 2005 nr 298 s. 8; P.Z. *Benedykt XVI wystąpił w obronie Bożego Narodzenia*. Rz 2005 nr 298 s. 1.

ligii i wyznań. Według kard. W. Kaspera dialog ekumeniczny jest ambicją papieża. Benedykt XVI podjął także dialog wewnątrzkościelny, co szczególnie było widoczne podczas trwania Synodu Biskupów. Benedykt XVI jest równie ciepły i serdeczny jak Jego Poprzednik, jest jednak bardziej powściągliwy w wyrażaniu uczuć i dobrze zorganizowany⁷¹

Podkreślano w mediach, że Benedykt XVI szczególnie troszczy się o dyscyplinę intelektualną kościelnego nauczania. Jest zdecydowanie przeciwny rozmywaniu prawd w impresjach. Dużą wagę przywiązuje do liturgii. Jest człowiekiem pokornym i delikatnym, a zarazem gotowym wychodzić naprzeciw i przełamywać bariery. Jest jednak nieugięty w kwestii pierwszeństwa Boga. I to właśnie może stać się powodem konfliktów ze światem⁷² Publicyści twierdzą, że treścią Jego pontyfikatu stanie się moralna odnowa oparta na trwałych wartościach. Rozwiązywania problemów etycznych będzie szukał w dialogu religii z filozofią. Celem zaś Jego pontyfikatu nie będzie prowadzenie wojny politycznej i religijnej, ale walka o kulturę chrześcijańską⁷³

BIBLIOGRAFIA

- Dubiel P.: Ilościowe analizy zawartości prasy w badaniach. „Zeszyty Prasoznawcze” 27:1986 nr 3 s. 5-11.
- Hołowiecki M.: Krzywe zwierciadło. O manipulacji w mediach. Lublin: Gaudium 2003 s. 173-182; 207-223.
- Lepa A.: Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów. Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2006.
- Lisch R.: Ocena w analizie zawartości. „Zeszyty Prasoznawcze” 21:1980 nr 4 s. 27-38.
- Maślanka J. (red.): Encyklopedia wiedzy o prasie. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976.
- Pamuła S.: Metoda analizy zawartości prasy i jej zastosowanie w wybranych tygodnikach. Częstochowa: Wydawnictwo WSP 1996.
- Słownik komunikacji społecznej Kościoła. Częstochowa: Wydawnictwo WSP 1997 s. 259-260.
- III Rzeczpospolita w prasie. Częstochowa: Wydawnictwo WSP 2002.
- Tetelowska I.: Jana Dawida pomysł statystyczny analizy zawartości prasy. „Zeszyty Prasoznawcze” 1963 nr 1-2 s. 118-123.

⁷¹ Zob. E. Czaczkowska. *Niespodzianki papieża Benedykta*. Rz 2005 nr 169 s. 7; J. Moskwa. *Ekumenizm ambicją Benedykta XVI*. Rz 2005 nr 213 s. 7; J. Makowski. *Trudne rozmowy Benedykta XVI*. Rz 2005 nr 235 s. 9.

⁷² Zob. P. Milcarek. *Świadectwo Benedykta XVI*. Rz 2005 nr 238 s. 11.

⁷³ Zob. M. Kuc. *Strażnik wiary i rozsądku*. Rz 2005 nr 294 s. 13.

THE ORIGINS OF BENEDICT XVI'S PONTIFICATE
IN THE "RZECZPOSPOLITA" OF 2005

Summary

In the Polish daily „Rzeczpospolita” of 2005 there were ca. 345 verbal press units devoted to the person and activity of first Cardinal Joseph Ratzinger, then Pope Benedict XVI. They were pieces of information (paragraphs, news), and opinion-forming pieces (articles, commentaries). Cardinal Joseph Ratzinger belonged to the closest co-workers of John Paul II, holding the function of the prefect of the Congregation for the Teaching of Faith. The media called him “a strict guardian of the doctrine,” counting him in the conservative line of the cardinal collegium. He belonged to the group of favourite candidates for a pope and was the author of the famous devotions for the Way of the Cross in the Coliseum. His sermons at the funeral of John Paul II and the beginning of the conclave were highly acclaimed; he presided at the conclave as the Dean of cardinal collegium. It was no surprise when Joseph Ratzinger was elected Pope. The first months of his pontificate were closely scrutinised and commented by the media. He was compared to his Predecessor: differences and continuation were noticed as well. It was anticipated that the new pontificate would strive after moral regeneration based on firm principles, that the new pope would care about the intellectual discipline of the Catholic doctrine, the development of Christian culture, that he would be a pope of dialogue.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: „Rzeczpospolita”, analiza prasy, gatunek dziennikarski, kard. J. Ratzinger, papież Benedykt XVI, pontyfikat.

Key words: “Rzeczpospolita,” press analysis, genre of journalism, Card. J. Ratzinger, Pope Benedict XVI, pontificate.